

др Љубиша Дабић,
научни сарадник Института за упоредно право

ПОЈАМ И ОСНИВАЊЕ МЕШОВИТИХ ПРЕДУЗЕЋА У ЈУГОСЛАВИЈИ

После кратког историјског осврта на продирање страног капитала на територију Југославије, аутор обрађује појам мешовитог предузећа и указује на његове битне елементе. Аутор посебно разматра проблеме оснивања мешовитих предузећа и њихове правноорганизационе облике са посебним освртом на акционарска друштва и друштва са ограниченом одговорношћу. Најзад, указује се и на историјску превазиђеност командитног друштва за стране инвестиције.

Страни капитал је почео да продира на југословенски простор и врши утицај на домаћу привреду средином XIX века. Међутим, овај процес је добио значајније размере тек почетком XX века, а посебно после првог светског рата.

Предратна Југославија је припадала оној групи држава које су претежно увозиле капитал, док се у улози извозника појављивала само изузетно. Увоз страног капитала врши се изван берзанског промета, углавном путем оснивања акционарских друштава (филијала, афилијација) и узимањем кредита. Такође, предратна Југославија је спадала у ону категорију земаља увозница страног капитала које су имале велика природна богатства, вишкове јефтине радне снаге и недовољна финансијска средства за активирање тих потенцијала. Једном речи, југословенска привреда се налазила на путу индустријализације.

Због потребе привреде за знатним финансијским средствима, економска политика предратне Југославије била је прожета духом благонаклоности и отворених врата према страном капиталу, односно либералним ставом законодавства и владе према страним инвеститорима. Страни капитал је имао најјаче позиције у области рударства а био је заступљен и у следећим областима привреде: банкарству, електропривреди, текстилној индустрији, цумској и дрвној индустрији, осигурању, хемијској индустрији, транспорту, преради пољопривредних производа, нафтној индустрији, трговини, индустрији грађевинског материјала, металној индустрији, индустрији коже и обуће и другим.

Предратно југословенско законодавство о акционарским друштвима садржавало је и одредбе о страним акционарским друштвима која су могла оснивати представништва, односно филијале у Југославији.

Тако, за страна акционарска друштва, која су имала своје филијале у предратној Југославији или су хтела да оснују такве филијале, важили су, у зависности од територије, ови правни извори: 1) на територији Србије и Црне Горе српски Закон о акционарским друштвима из 1896. са незнатним изменама из 1898. године (чл. 91 — 98); 2) на територији Хрватске, Славоније и Војводине хрватски Трговачки законик из 1875. године (чл. 210—217) и Закон о оснивању акционарских друштава на територији Хрватске, Славоније, Бачке и Барање од 30. марта 1922. године; 3) на територији Словеније и Далмације словенска Царска наредба од 29. новембра 1865. године и 4) Трговачки законик за Босну и Херцеговину из 1883. године није садржавао одредбе о страним трговачким друштвима али је Наредба од 20. јуна 1880. године допуштала аустријским и угарским акционарским друштвима обављање послова на подручју њеног важења.

Трговачки закон за Краљевину Југославију од 20. октобра 1937. године садржавао је посебно поглавље које се односило на страна трговачка друштва (VI поглавље, чл. 500—512). Међутим, наведени закон никада није ступио на снагу, с обзиром да је у последњем параграфу било утврђено да ће ступити на снагу даном одређеним посебним законом. Посебни закон никада није донет.

После завршетка другог светског рата и ослобођења Југославије од окупатора, имовина непријатеља прешла је у руке државе и народа. У релативно кратком периоду одузета је ратна добит конфискована имовина народних непријатеља, извршен секвестар и национализација приватних предузећа, тј. протеран страни и домаћи предузетнички капитал из југословенске привреде.

У целом послератном периоду југословенска привреда је оскудевала у капиталу, те је због недовољне домаће акумулације била принуђена да га увози. Уколико занемаримо увоз капитала у облику хране и војне помоћи у првим годинама после другог светског рата, већ 1950. године у структури страног капитала почиње да преовлађује увоз финансијских средстава, опреме, технологије и репродукционог материјала. Међутим, имајући у виду облике међународног кретања капитала, Југославија се определила за увоз капитала искључиво узимањем зајмова и кредита (робних и финансијских), а од 1967. године и преко улагања страног капитала у домаће организације — уговор о улагању средстава страних лица у домаће организације (уговорна заједничка улагања). Увоз страног капитала у облику директних инвестиција наша земља није допуштала до недавно (1). Међутим, доношењем Уставног амандмана XV („Службени лист СФРЈ”, бр. 70/88), Закона о предузећима и Закона о страним улагањима („Службени лист СФРЈ”, бр. 70/88), први пут после социјалистичке револуције допуштене су директне инвестиције на територији наше земље, у облику оснивања мешовитих предузећа (трговачких друштава) и сопствених предузећа страних инвеститора.

(1) Види више о овим питањима: Љ. Дабић, *Заједничка улагања у Југославији — Упоредноправна анализа законодавства социјалистичких земаља*, Институт за упоредно право, Монографије, бр. 121, Београд, 1988, стр. 33—78.

Појам мешовитог предузећа

На самом почетку треба констатовати да је појам мешовито предузеће економска категорија, а користи се за означавање привредног субјекта којег оснивају партнери различите националности на територији једне земље, који сједињује и послује мешовитим капиталом а који служи за реализовање заједничких улагања. Појмимо редом.

Прво, мешовито предузеће је економска категорија с обзиром да се иза овог назива у националним законодавствима налази, изричито или прећутно, неки од правно-организационих облика трговачких друштава (акционарско друштво, друштво с ограниченом одговорношћу, итд).

Друго, у међународном праву се за појам мешовитог предузећа као економске категорије користе и други називи, који су у суштини синонимима: заједничко предузеће, заједничко друштво, удружење са страним учешћем, мешовито (заједничко) удружење, друштво са учешћем страног капитала и сл.

Треће, мешовито предузеће се оснива на основу националних прописа једне земље уговором или неким другим актом о његовом оснивању, а своју унутрашњу организацију и пословање ближе уређује правилима, односно статутом предузећа.

Четврто, акт о оснивању мешовитог предузећа увек је у писменом облику, а по форми може бити уговор о оснивању, меморандум (споразум) о оснивању и сл.

Пето, у већини земаља света захтева се одобрење, односно дозвола за оснивање мешовитог предузећа. У суштини, реч је о одобрењу дозволи за инвестирање страног капитала на територији земље увознице капитала.

Шесто, мешовита предузећа служе за реализовање заједничких улагања (подухвата) на територији једне земље, кроз правно-организационе форме које су предвиђене националним прописима.

Седмо, мешовита предузећа оснивају правна и физичка лица, односно правна или физичка лица различите националности. Нуžno је да се у улози суоснивача мешовитог предузећа нађу најмање по један партнер из земље увознице и земље увознице капитала. Међутим, одређена национална законодавства допуштају оснивање мешовитих предузећа са лицима која имају држављанство земље увознице капитала, под условом да живе у иностранству или имају регистровану фирму са седиштем у иностранству и сл. Чланови мешовитог предузећа увек имају положај суоснивача.

Осмо, мешовито предузеће претпоставља мешовити (заједнички) капитал суоснивача. Суоснивачи могу уложити различите проценте капитала и различиту врсту капитала (новац, ствари и права). Оснивањем мешовитог предузећа средства суоснивача постају својина новооснованог предузећа, осим ако за поједине врсте ствари и права није предвиђено нешто друго у домаћим прописима или статуту предузећа. Другим речима, суоснивачи предузећа постају сувласници на имовини мешовитог предузећа.

Девето, мешовито предузеће претпоставља одређене органе управљања, контроле и пословања у којима се бирају чланови предузећа, односно њихови представници и друга стручна лица изван чланова предузећа.

Десето, у начелу назив мешовито предузеће не обухвата правно-организационе облике за заједничко предузетништво. Наиме, мешовито предузеће ће имати једну од правних форми које су предвиђене прописима или форму коју му одреде његови суоснивачи оснивачким документима, а у оквиру позитивних прописа конкретне земље. Међутим, у одређеним законодавствима социјалистичких земаља, из идеолошких и других разлога, направљен је покушај реализовања мешовитог предузећа као облика привредне сарадње и форме за привлачење страног капитала, али и као правно-организационог облика за организовање и пословање конкретне привредне делатности у оваквом предузећу. То се чини на два начина: а) за мешовита предузећа утврђују се само специфична решења, док се за већи број питања примењују домаћи прописи који важе за домаће привредне субјекте, а одређени број питања се препушта аутономији сауговарача да их уреде по свом нахођењу; б) за мешовита предузећа се мањи број питања регулише прописима о овим предузећима, док се највећи број решења препушта аутономији сауговарача да их уреде оснивачким документима предузећа, а прописима о мешовитим предузећима предвиђа се само мали број питања на која ће се примењивати национални прописи који важе за домаће привредне субјекте.

Једанаесто, мешовито предузеће има својство правног лица. У међународном праву ово предузеће стиче својство правног лица моментом уписа у судски регистар, односно добијања одобрења од надлежног државног органа или на други законом утврђени начин.

Оснивање мешовитих предузећа у Југославији

На основу југословенских прописа, мешовито предузеће се може дефинисати као удружење (друштво) два или више домаћих и страних правних или правних и физичких лица, које послује домаћим и страним средствима са различитим типовима својине, под заједничком фирмом, ради обављања одређене привредне делатности и остварења што веће добити, која се дели на начин и под условима утврђеним законом и уговором о оснивању предузећа (2).

Мешовито предузеће се формално-правно оснива по праву места оснивања (дакле, по југословенском праву), даље, ово предузеће своју пословну активност обавља у Југославији, затим, ово предузеће има стварно и статутарно седиште у Југославији и, најзад, мешовито предузеће је југословенски субјект права.

(2) У овом чланку неће бити речи о мешовитим предузећима на „унутрашњем“ плану, која оснивају домаћа правна, грађанско-правна и физичка лица средствима у друштвеној својини, задружној својини, својини грађанско-правних лица и приватној својини физичких лица.

Како је предвиђено Законом о предузећима, мешовита предузећа могу оснивати домаћа и страна правна и физичка лица. Законом о страним улагањима ближе се одређује појам домаћег и страног улагача. Наиме, појам домаћег улагача обухвата: 1) све врсте југословенских предузећа, осим предузећа у својини страног лица (друштвено предузеће, заједничко предузеће, јавно предузеће, здружено предузеће, сложено предузеће, уговорно предузеће, друштвено предузеће на акције, мешовито предузеће, приватно предузеће, задружно предузеће, предузеће мале привреде и предузеће за запошљавање инвалида); 2) радне организације које обављају друштвене делатности; 3) друштвено-политичке заједнице; 4) банке; 5) друге финансијске организације; 6) организације за осигурање и 7) домаћа физичка лица. С друге стране, појам страни улагач обухвата: 1) страно правно лице чије је седиште у иностранству; 2) страно физичко лице; 3) југословенског грађанина који има боравиште у иностранству и 4) страно лице које има сопствено предузеће у СФРЈ. Међутим, треба приметити да последња категорија страног улагача — страно лице које има сопствено предузеће у СФРЈ — најблаже речено збуњује, с обзиром да је обухваћена првим трима набројаним категоријама страног улагача.

За одређивање појма страног улагача наш законодавац полази од критеријума седишта за правна лица, односно држављанства за физичка лица. Међутим, у циљу проширења круга страних улагача, законодавац полазне критеријуме коригује тако што грађане са југословенским држављанством који имају боравиште у иностранству и страна лица која имају сопствена предузећа у СФРЈ, подводи под појам страног улагача.

Под страним правним лицем чије је седиште у иностранству подразумева се свако правно лице које је основано у иностранству, на основу иностраних прописа и има седиште у некој страној земљи — друштва, предузећа, друге организације и удружења који послују у области производње, банкарства и финансија, осигурања, грађевинарства, транспорта, пружања услуга и др. У ову листу улазе и правна лица која су основала југословенска правна и физичка лица.

Страно физичко лице обухвата све појединце (грађане) који имају страно држављанство.

Југословенски грађанин који има боравиште у иностранству је свако физичко лице које има југословенско држављанство а налази се на привременом раду у иностранству. Другим речима, то је југословенски држављанин који је боравком у иностранству стекао девизе које жели да уложи у одређени посао на територији наше земље.

Страно лице које има сопствено предузеће у СФРЈ је свако лице које је такво предузеће основало на територији наше земље, на основу југословенских прописа и има седиште у Југославији. Међутим, стриктним тумачењем чл. 2, ст. 2. Закона о страним улагањима, произлази да је реч само о физичком лицу са страним држављанством, као и о физичком лицу са југословенским држављанством које има боравиште у иностранству, а која имају основана сопствена предузећа у СФРЈ. Опет, на основу чл. 2, ст. 3. Закона о страним улагањима, предузећу у власништву страног лица (које је основано на територији наше земље) на изричит начин се одриче својство домаћег улагача, иако исто моментом регистра-

ције стиче својство југословенског правног лица. Довођењем наведене одредбе у везу са претходним ставом истог члана и рестриктивним тумачењем истих, произлази да је југословенски законодавац, изгледа, желео да искључи сопствено предузеће страног лица, да се као правно лице појављује у улози било страног било домаћег улагача.

Мешовито предузеће се оснива у форми трговачког друштва, и то: акционарског друштва, друштва с ограниченом одговорношћу, командитног друштва и друштва са неограниченом солидарном одговорношћу. Полазећи од традиционалне поделе, сва трговачка друштва се деле на друштва капитала и друштва лица (*intuitu personae*). Значај друштва капитала је неупоредиво већи у односу на друштво лица.

Код друштва капитала чланови друштва се по правилу не познају и могу слободно да располажу својим улозима. Другим речима, уколико су оснивачи друштва дали предност концентрацији капитала, а лична својства потисли у други план, онда је реч о друштву капитала (3). С друге стране, код друштва лица предност се даје личним својствима оснивача, те су оснивачи у тешкој међусобној повезаности (4). Иако већина теоретичара друштво с ограниченом одговорношћу убрја у друштво капитала, овај тип трговачког друштва се налази на средини између друштва капитала и друштва лица и носи у себи обележја и првих и других (5).

Да би настало мешовито предузеће, између осталог, нужно је да оснивачи закључе уговор о оснивању предузећа у писменом облику. Писмена форма представља законску форму и битан услов за пуноважност овог уговора (форма *ad solemnitatem*). На основу Закона о предузећима, уговором о оснивању мешовитог предузећа утврђују се међусобна права и обавезе оснивача и питања која су од значаја за оснивање и рад предузећа, као што су: фирма и седиште, делатност предузећа које се оснива, износ средстава потребних за рад, услови и начин прибављања тих средстава, права и обавезе оснивача, услови и начин утврђивања и распоређивања добити, као и друга питања значајна за његово оснивање. Законом о страним улагањима настојало се да се утврде друга питања од значаја за оснивање и пословање мешовитог предузећа. Тако, предвиђено је у члану 14. овог Закона да уговор о оснивању мешовитог предузећа (друштва) садржи нарочито: уговорне стране; предмет пословања; номинални капитал друштва и учешће уговорних страна у њему; код улагања у акционарско друштво — врсту акција и банку преко које се врши њихова емисија; органе друштва и представљеност улагача у њи-

(3) „... Прототип капиталистичког типа (друштва капитала — Љ. Д.) је деоничко друштво. Ту појединци уносе у друштво само један део своје имовине у облику дioniца (акција); нису обавезани радити у друштву, дијеле приходе друштва у односу с унесеним капиталом (dioniцама); за обавезе друштва не одговарају имовином коју у друштво нису унели, већ за те обавезе одговара само друштво као јуридика особа“. П. Растовчан, *Трговачка друштва главни носиоци привреде у капитализму*, Загреб, 1958. године, стр. 1.

(4) „... Прототип персоналног типа трг. друштва је тзв. јавно трговачко друштво (у основи наше друштво са неограниченом солидарном одговорношћу — Љ. Д.). Ту се појединци ангажују својом личномшћу у читавом својом имовином, а не само једним дијелом своје имовине, тј. дијелом имовине, који су унели у друштво. Они раде у друштву, они за обавезе друштва одговарају читавом својом имовином“. П. Растовчан, *op. cit.*, стр. 1.

(5) „... Мјешовити су типови командитно друштво, које се организационо насланила на јавно трговачко друштво, и друштво с ограниченом одговорношћу које се организационо насланила на деоничко друштво... П. Растовчан, *op. cit.*, стр. 1.

ма; трајање друштва; евентуалну обавезу откупа удела, односно акција од стране домаћег улагача и решавања спорова.

Законом о страним улагањима је изричито предвиђено да се уговор о оснивању мешовитог предузећа може закључити на одређено или неодређено време. Уколико оснивачи закључе уговор на одређено време, могу предвидети аутоматско продужење његове важности за даљи одређени период времена, ако га пре истека уговореног рока важности ниједан саговорарач не откаже. Такође, саговорарачи могу отказати уговор о оснивању мешовитог предузећа из разлога предвиђених уговором или Законом о облигационим односима. Напред изложена законска решења су претежно диспозитивне природе те их није ни требало уносити у закон. Међутим, с обзиром да су се донедавно заједничка улагања у Југославији могла успостављати само на одређени рок, новим законским решењима отклоњена је свака сумња код потенцијалних страних улагача о дужини трајања заједничких улагања. У сваком случају, мешовито предузеће се по природи посла оснива на неодређено време, а оснивачима је допуштено да у уговор о оснивању уграде диспозитивна решења по свом нахођењу.

Обезбеђење средстава која су потребна за оснивање и пословање предузећа представља битан елеменат за оснивање мешовитог предузећа. Наиме, улози оснивача могу бити сви облици имовинске вредности — новац, ствари и права. Међутим, Законом о предузећима је изричито предвиђено да улог у акцијама не могу бити лични рад и пружање услуга (види чл 94, ст. 3). Такође, на основу важећих прописа улагачи не могу да врше улагања непокретности, јер не могу да буду власници ових ствари на територији Југославије (6).

Законом о страним улагањима одређује се само врста улога домаћих и страних улагача. Тако је предвиђено да улози домаћих улагача могу бити у динарима, стварима и правима. Треба приметити да домаћим улагачима није допуштено да улажу девизе, што ће се у пракси у најскорије време показати као ограничење и за правна и за физичка лица. Са друге стране, законодавац је имао у виду наш динар као националну валуту и средство плаћања на територији СФРЈ, наш девизни дуг према иностранству, недовољност наших девизних резерви, порекло девизних средстава већине југословенских грађана и потенцијалну могућност да већи број правних и физичких лица одлучи да своја девизна средства уложи у конкретан посао са страним улагачима, што га је навело да у наредном периоду од неколико година не допусти домаћим улагачима да улажу девизна средства.

Улози страних улагача могу бити у девизама, стварима, правима и динарима који се по прописима о девизном пословању могу трансферирати у иностранство. Такође, у циљу смањивања задужености наше земље према иностранству, страним улагачима је допуштено да улажу динаре које су стекли откупом и конверзијом обавеза по одређеним иностран-

(6) Остaje да се види да ли ће се у будућем савезном закону о основним својинско-правним односима, који треба да се донесе до 31. јула 1989. године, нешто променити у вези с овим изузетком. Види: Уставни закон за спровођење Амандмана IX до XLVII на Устав СФРЈ („Службени лист СФРЈ”, бр. 70/88), чл. 10, ст. 1, тач. 19.

ним кредитима и по другим облицима, сагласно савезном закону којим се уређују кредитни односи с иностранством.

Уставом СФРЈ, Законом о предузећима и Законом о страним улагањима не предвиђају се ограничења у вези са висином (обимом) улога страног улагача, односно у погледу сразмере за заједничка улагања на територији наше земље. Другим речима, нису утврђени ни минимум ни максимум средстава која уноси страни улагач у једно заједничко улагање, нити у апсолутном, нити у релативном износу. Међутим, страни улагачи су ограничени правно-организационим облицима за страна улагања, с обзиром да једино у сопственом предузећу могу уложити 100% средстава. Законом о предузећима је утврђен само минимални износ који је неопходан за оснивање и пословање акционарског друштва (основна главница) и најмањи износ основног улога код друштва с ограниченом одговорношћу.

Мешовита предузећа се оснивају средствима са различитим облицима својине, односно могу се оснивати средствима у друштвеној својини, својини домаћих физичких и грађанско-правних лица и својини страних правних и физичких лица. Оснивањем мешовитог предузећа средства оснивача постају својина новооснованог предузећа, осим ако за поједине врсте ствари и права није предвиђено нешто друго у домаћим прописима или статуту предузећа (правилима друштва). Другим речима, оснивајући предузећа постају сувласници на имовини мешовитог предузећа.

Суштина сусвојине на имовини мешовитог предузећа огледа се у следећим карактеристикама: оснивачи предузећа су сувласници на имовини мешовитог предузећа; улози оснивача предузећа излазе из режима друштвене, задружне, приватне или неког другог облика својине и улазе у режим сусвојине; трансферисана добит сваког од оснивача предузећа излази из режима сусвојине и улази у режим друштвене, задружне, приватне, односно неког другог облика својине; после ликвидације или стечаја предузећа преостали удели оснивача излазе из режима сусвојине и улазе у режим друштвене, задружне, приватне, односно неког другог облика својине, итд. У начелу, друштвена својина (али и сви други облици својине) ће се само привидно и за одређени временски период умањивати; а у суштини ће се увек увећавати под претпоставком да мешовито предузеће успешно послује. Само у случају кад мешовито предузеће послује са губитком, друштвена својина (али и сви други облици својине) ће се умањивати. Законом о страним улагањима је изричито утврђено да страни улагач има право на удео у нето имовини и на репатријацију тог удела ако је средство уложио у мешовито предузеће (друштво), по престанку рада тог предузећа (види чл. 5, ст. 1, тач. 6).

Учешће оснивача у добити мешовитог предузећа је битан елемент оснивања предузећа и одлучујући мотив за њихов улазак у заједнички подухват. Оснивачи учествују у добити предузећа сразмерно уложеним средствима. Принцип сношења ризика у мешовитом предузећу је наставак заједнички уложених средстава и заједничког пословања, а у сразмери је са учешћем у добити. Другим речима, сношење ризика у мешовитом предузећу је у економској и моралној корелацији са принципом учешћа у добити.

Мешовито предузеће стиче правну и пословну способност уписом уговора о оснивању, односно одлуке оснивачке скупштине у судски регистар. На основу Уредбе о упису у судски регистар предузећа и других правних лица која обављају привредну делатност — у наставку: Уредба о упису у судски регистар („Службени лист СФРЈ, бр 21/89), пријаву за упис у судски регистар оснивања акционарског друштва и друштва с ограниченом одговорношћу подноси директор, односно председник пословног одбора или друго лице коме је та функција поверена, док код оснивања командитног друштва и друштва са неограниченом солидарном одговорношћу чланова то чини лице одређено уговором о оснивању друштва. Уз пријаву за упис у судски регистар оснивања акционарског друштва, односно друштва с ограниченом одговорношћу прилажу се: 1) уговор о оснивању друштва; 2) потврда банке о уплати основне главнице потребне за оснивање и рад акционарског друштва, односно потврда о уплати основног улога друштва с ограниченом одговорношћу и доказ о новчаној вредности ствари и права уколико су унесени у један или други облик друштва; 3) оверени потпис лица овлашћеног за заступање. Уз пријаву за упис у судски регистар оснивања командитног друштва и друштва са неограниченом солидарном одговорношћу прилажу се: 1) уговор о оснивању друштва; 2) потврда о уплати износа сваког појединог члана друштва; 3) доказ о избору радничког савета; 4) одлука о именовању једног или више лица за управљање друштвом, односно прокуриста; 5) оверен потпис лица овлашћеног за заступање. Акционарско друштво је дужно да уз пријаву за упис промена лица овлашћеног за заступање достави регистарском суду, у року од 15 дана од дана одржавања оснивачке скупштине: статут, односно правила друштва, доказ о избору скупштине и управног одбора друштва и доказ о именовању пословног органа; док је друштво с ограниченом одговорношћу дужно да достави регистарском суду, у року од 60 дана од дана уписа уговора о оснивању у судски регистар: статут, односно правила друштва, доказ о именовању пословног органа, као и доказ о избору скупштине и управног одбора друштва уколико они управљају друштвом.

Подаци уписани у судски регистар су јавни и објављују се у „Службеном листу СФРЈ”. Упис у судски регистар има правно дејство према трећим лицима од дана уписа.

Законом о предузећима је предвиђено да фирма мешовитог предузећа мора да садржи: име и седиште предузећа (друштва), предмет пословања и облику предузећа (друштва). На основу Уредбе о упису у судски регистар, у фирми мешовитог предузећа уноси се његов облик, и то: деоничко друштво (д. д.); друштво с ограниченом одговорношћу (д. о. о.); командитно друштво (к. д.); друштво са неограниченом солидарном одговорношћу чланова (д.н.сол.о.). Док се у фирму командитног друштва уносе имена свих комплементара или једног или више њих и ознака „и остали”, дотле се у фирму друштва са неограниченом солидарном одговорношћу чланова уносе имена свих чланова, односно један или више њих и ознака „и остали”.

Правно-организациони облици мешовитих предузећа

Акционарско (деоничко) друштво. Првенствено у циљу реализовања великих инвестиционих програма, који захтевају велика финансијска средства и већи број улагача, Законом о предузећима су створене правне претпоставке за оснивање акционарских друштава у Југославији. Ова друштва представљају типичан облик друштва капитала, те лични односи и својства оснивача друштва нису од значаја. Након уплате противвредности за уписане акције, акционар нема никаквих обавеза ни према друштву ни према повериоцима друштва. Другим речима, сви правни односи у акционарском друштву се успостављају и разрешавају на два колосека: са једне стране, између чланова друштва и самог друштва и, са друге стране, између друштва и трећих лица (поверилаца).

Акционарско друштво се може дефинисати као облик трговачког друштва које оснива више домаћих и страних правних и физичких лица, чија је основна главница подељена на једнаке делове (акције), у коме чланови друштва откупљују једну или више акција на основу којих стичу право на управљање друштвом, док за обавезе друштва одговарају до висине откупљених акција.

Акционарско друштво претпоставља већи број акционара и по правилу се у законодавствима не предвиђа њихов максимални број. Са друге стране, док већина законодавастава у свету одређује минимални број оснивача за настанак акционарског друштва, Закон о предузећима је пропустио оснивачима да ово питање уреде по свом нахођењу. То практично значи да је за оснивање акционарског друштва у Југославији довољно да постоје само два оснивача, један страни и један домаћи.

Законом о предузећима је предвиђено да оснивачи акционарског друштва статутом, односно правилима утврђују износ средстава која су потребна за оснивање и рад друштва — основна главница. Законом је утврђено да најмањи износ основне главнице износи 150,000.000 динара, с тим што Савезно извршно веће овај износ увећава једном годишње за индекс раста цена на мало. Основна главница акционарског друштва је укупна у новцу изражена противвредност акција које су чланови друштва откупили и она није исто што и имовина акционарског друштва. Наиме, у току пословања друштво своју имовину увећава или умањује а противвредност откупљених акција остаје иста само номинално. Другим речима, само се у тренутку оснивања акционарског друштва износ основне главнице друштва поклапа с износом имовине друштва. Висина основне главнице акционарског друштва је од посебног значаја за трећа лица, с обзиром да је овај износ непроменљив и представља минимум средстава за наплату њихових потраживања. Законом о предузећима је изричито предвиђено да акционари немају право на повраћај средстава која су уплатили на име куповине акција, осим у случају кад акционарско друштво није основано.

Уговор о оснивању акционарског друштва је основни акт за настапак овог друштва. Заключује се у писменом облику, а садржи нарочито одредбе о: уговорним странама; предмету пословања друштва; номиналном капиталу друштва и учешћу уговорних страна у њему; врсти акција

и банци преко које се врши њихова емисија; правима и обавезама уговорних страна; расподела добити и ризика; органима друштва и представљености улагача у њему; трајању друштва; начину откупа акција од стране домаћег улагача и решавању спорова. Овај акт претежно садржи одредбе које су значајне за односе друштва са трећим лицима (повериоцима).

Акционарско друштво је такав облик трговачког друштва које средстава за оснивање и пословање прибавља издавањем акција. Оснивачи акционарског друштва могу одлучити да све акције откупе у моменту његовог оснивања или да за одређени део акција упуте јавни позив за њихов откуп. У првом случају је реч о симултаном оснивању, а у другом о сукцесивном оснивању акционарског друштва. Другим речима, симултано оснивање друштва се врши тако што оснивачи уписују и откупљују све акције у моменту његовог оснивања у висини основне главнице. Сукцесивно оснивање акционарског друштва се врши тако што оснивачи задржавају (уписују и откупљују) само један део акција док за преостали део упутују јавни позив заинтересованим лицима за њихов откуп (7). Емисија акција се врши преко одређене банке, а заинтересована лица својом изјавом врше упис акција, односно преузимају обавезу да до одређеног рока у одређеном новчаном износу откупе акције. Уколико ова лица до утврђеног рока не уплате, односно не откупе уписане акције, сматраће се да друштво није основано.

Банка је дужна да изда потврду (сертификат) о извршеном упису акција. Уколико акционари не изврше уплату акција у року у коме су преузели обавезу при упису, дужни су да плате камату утврђену статутом, односно правилима друштва.

На основу Закона о предузећима, акција се уплаћује у готовом новцу, а статутом, односно правилима акционарског друштва може се предвидети да друштво акцијама прибавља и ствари и права изражена у новчаној вредности која су потребна за рад друштва. Међутим, уплате акција у стварима, правима и готовом новцу морају бити такве да омогућавају акционарском друштву да њима слободно и трајно располаже од момента њиховог уписа у акционарску књигу. Изричито је предвиђено да улог у акцијама не могу бити лични рад и пружање услуга.

За уплату у готовом новцу банка преко које се уплата врши мора издати потврду (сертификат) да је уплата извршена и да уплаћеним средствима акционарско друштво може слободно да располаже (8).

Уколико акционари у року предвиђеном статутом, односно правилима акционарског друштва, не уплате акције, сматраће се да друштво није основано, а акционари који су уплатили акције имају право на повраћај уплаћених износа.

Власници акција могу продавати акције трећим лицима изнад и испод номиналне вредности.

(7) Код симултаног начина оснивања акционарско друштво се оснива закључењем уговора о оснивању друштва уз истовремено утврђивање садржине статута, односно правила друштва и упис акција. Са друге стране, код сукцесивног начина оснивања акционарског друштва се врши у две фазе: у првој фази се закључује уговор и утврђује садржина статута, односно правила друштва, док се у другој фази оснивачи обраћају јавности за упис преосталих акција.

(8) Упис и уплата акција се врше на образцу који пропише Народна банка Југославије.

Акције су хартије од вредности у промету, сагласно закону и статуту, односно правилима акционарског друштва. Оне представљају делове основне главнице акционарског друштва, чије су номиналне вредности унапред утврђене и увек гласе на једнаке новчане износе. Ово важи и за случај када се улог у акционарском друштву састоји од ствари или права индустријске својине. Код првог издавања акција оне се не могу издавати испод њихове номиналне вредности. Међутим, ова номинална вредност акција не мора да се поклопи (по правилу се не поклапа) са вредношћу коју акција стекне на тржишту хартија од вредности, што зависи од успешности пословања акционарског друштва и понуде и тражње акција тог друштва на тржишту.

Акције су преносиве хартије од вредности које могу да се издају на име или на доносиоца. Док се прве преносе путем индосамента и уписом у акционарску књигу која се установљава приликом оснивања друштва, друге се преносе простом предајом из руке у руку — традицијом. Власници акција могу продавати акције од момента уписа акционарског друштва у судски регистар до његовог брисања из тог регистра.

Акције су хартије од вредности са учешћем, јер дају право имаоцима да учествују у управљању и добити друштва. С обзиром на садржину права, акције се деле на редовне (обичне) и приоритетне (повлашћене). Док прве дају њиховим имаоцима право на учешће у управљању друштвом и у делу добити (дивиденда), друге (поред наведених основних права) имаоцима обезбеђују и одређена приоритетна права утврђена статутом, односно правилима друштва, као што су првенство наплате одговарајућег износа од номиналне вредности акције у односу на имаоца редовне акције, првенство наплате у случају ликвидације друштва и друга права. Законом о предузећима је предвиђено да се изузетно могу издавати и акције које имаоцу дају право само на дивиденду.

Акција се састоји из два дела: исправе о акцији и купона за исплату дивиденде. У члану 90. Закона о предузећима утврђена је обавезна садржина исправе о акцији: означавање да је акција и врста акције; фирма, односно седиште издаваоца акције; фирма, назив, односно име и презиме купца акције, односно означавање да акција гласи на доносиоца; укупан новчани износ на који се издају акције, означавање процента од номиналне вредности по коме ће се обрачунавати дивиденда; рокови исплате дивиденде; место, датум издавања и серијски број акције и факсимил потписа овлашћеног лица за издаваоца акције. Купон за исплату дивиденде обавезно садржи следеће елементе: редни број купона за исплату дивиденде; број акције по којој се дивиденда исплаћује; назив издаваоца акције; годину у којој се дивиденда исплаћује и факсимил потписа овлашћених лица издаваоца дивиденде.

После закључења уговора о оснивању акционарског друштва, утврђивања садржине статута, односно правила друштва и уписа и уплате (откупа) акција, оснивачи акционарског друштва сазивају оснивачку скупштину. Акционари се морају јавно обавестити о времену и месту одржавања оснивачке скупштине. На оснивачкој скупштини се доноси статут, односно правила друштва и бирају органи управљања друштвом.

Статутом, односно правилима друштва, првенствено се регулишу односи између друштва и акционара, као и међусобни односи акционара. Законом о предузећима су утврђени обавезни елементи и, примера ради, набројани факултативни елементи за садржину статута, односно правила акционарског друштва. Тако је предвиђено да наведени акт мора да садржи одредбе о: фирми и седишту друштва; предмету пословања износу основне главнице, номиналној вредности акција, њиховом броју и року уписа и уплате акција, висини камате која се плаћа код прекорачења рока уплате, врсте акција и начину њиховог преноса; броју чланова управног и надзорног одбора; начину и могућности преноса права и дужности органа управљања на поједине чланове друштва или на друга лица; начину и условима расподеле добити и сношењу губитака; унутрашњој организацији друштва; року одржавања акционарске скупштине, последицама неодржавања, кворума и начину одлучивања; времену трајања и престанка друштва; поступку за промену статута, односно правила друштва; другим питањима значајним за рад друштва. Статут (правила друштва) може да садржи и одредбе о: улозима и стварима и правима при оснивању друштва уз тачну ознаку предмета, броја и врсте акција које се уплаћују као улог у стварима и правима, као и лица која дају те улоге или од којих се преузимају ти улози; ограничењу преноса акција на име; издавању разних врста и родова акција, могућности претварања једног рода у други и могућности повлачења деоница и др.

У акционарском друштву се обавезно бирају органи управљања, и то: скупштина, управни одбор, раднички савет и надзорни одбор. Пословодна функција у друштву се поверава директору као инокосном органу или пословодном одбору као колегијалном органу.

Предности акционарског друштва за потенцијалне чланове (појединце) су очигледне. Наиме, улагач који нема довољно капитала да самостално оснује предузеће или не жели да ангажује сву имовину у једном предузећу, може да откупи одређени број акција и преузме само део ризика у једном акционарском друштву. Тим пре што члан друштва, у начелу, у сваком тренутку може да прода своје акције и поврати уложени капитал. Акционарска друштва су од значаја и за развој и унапређење макропривреде с обзиром да се у њима могу концентрисати велике суме капитала, које служе за реализовање одређених пословних циљева, независно од личних својстава појединих акционара.

Друштво с ограниченом одговорношћу. Ово друштво је релативн нов облик трговачког друштва, а настало је са циљем да се отклоне недостаци које су у себи садржавала акционарска друштва и персонална друштва. Наиме, недостатак персоналних друштава се огледа у неограниченој одговорности чланова, а слабост акционарског друштва је лабава повезаност чланова друштва. Елиминисањем наведених слабости и преузимањем предности наведених облика трговачких друштава проишао је нови тип трговачког друштва — друштво с ограниченом одго-

ворношћу (9). Другим речима, наведена форма трговачког друштва почива на ограниченој одговорности чланова и релативно чврстим односима између чланова друштва (10).

Друштво с ограниченом одговорношћу се оснива у оним случајевима када постоји мањи број улагача и када оснивачи друштва желе да држе под контролом приступ других улагача. Другим речима, за разлику од акционарског друштва, друштво с ограниченом одговорношћу се оснива за оне послове који не изискују велика финансијска средства, па следствено томе ни велики број улагача. Затим, друштво с ограниченом одговорношћу има једноставнију организацију, а начело јавности се примењује у мањој мери.

На основу Закона о предузећима, друштво с ограниченом одговорношћу је таква форма трговачког друштва у коме сваки од улагача учествује с одређеним улогом (основни улог) и одговара за обавезе друштва до висине улога. Другим речима, друштво са ограниченом одговорношћу има главницу, која се одређује статутом, односно правилима друштва и увек се изражава у готовом новцу (основна главница). Главница друштва је подељена на делове, тј. основне улоге. Законом је утврђено да најмањи износ основног улога износи 20.000.000 динара, с тим што Савезно извршно веће овај износ увећава једном годишње за индекс раста цена на мало. Основни улози чланова друштва не морају бити једнаки, а сваки члан друштва може да учествује само са једним улогом. Законом је изричито утврђено да улози чланова друштва морају бити уписани у целини и могу бити у новцу, стварима и правима израженим у новчаној вредности.

Статутом, односно правилима друштва с ограниченом одговорношћу, може се предвидети да друштво може да прибавља додатна средства потребна за рад друштва уписивањем нових улога.

Код друштва с ограниченом одговорношћу треба уочити разлику између појмова *основни улог* и *удео*. Док основни улог представља део основне главнице и имовинску вредност чланова друштва која се уноси при оснивању друштва, дотле се под уделом подразумевају права и обавезе које проистичу из чланства у друштву. Удео сваког члана друштва с ограниченом одговорношћу утврђује се, уколико статутом, односно правилима друштва није другачије одређено, у сразмери са унетим улогом у друштво. Следствено томе, уколико члан друштва на било који начин увећа свој улог (нпр, откупом улога другог члана друштва), његов удео у друштву се за толико увећава. О уделима чланова друштво води књигу са подацима о сваком члану и висини њихових улога са свим потоњим изменама.

(9) „Овај облик друштва (мисли се на друштво с ограниченом одговорношћу — Љ. Д.) први пут се појавио у немачком праву Законом из 1892. и доживео низ измена и допуна све до 1985. године. Једна, за нас свакако интересантна новина је да друштво с ограниченом одговорношћу може да оснује једно или више лица. Оно је у складу са новијом немачком теоријом о Ein Mann Gesellschaft, тј. друштва са само једним чланом насталом у периоду национализације да би се национализована државна (у ствари јавна) предузећа задржала као акционарска друштва са једним акционаром — државом.“ (В. Јовановић, *Предговор за Закон о предузећима*, „Службени лист СФРЈ“ (савезни прописи), Београд, 1969, стр. 41).

(10) Назив „друштво с ограниченом одговорношћу“ не одражава до краја његову суштину, тј. није сасвим тачан. Наиме, ово друштво одговара према повериоцима (трећим лицима) неограничено свом расположивом имовином, док само чланови друштва одговарају ограничено до висине свог улога.

Удели се могу слободно преносити између чланова друштва, уколико статутот, односно правилима друштва, није другачије утврђено. Међутим, законом је допуштено да чланови друштва своје уделе уступају трећим лицима само уз пристанак (сагласност) осталих чланова. Према друштву пренос, односно уступање удела, дејствује од тренутка уписа у књигу удела.

Правило је да се друштво с ограниченом одговорношћу оснива симултано. Суштина овог начина оснивања је што се испуњавају све потребне формалности и врши упис капитала једним актом. Међутим, поједини аутори сматрају да из одредаба Закона о предузећима произилази да је оснивање сукцесивно, тј. да оснивачи уписују висину свог улога код банке коју су изабрали и припремају нацрт статута (односно правила) који доноси оснивачка скупштина, а тек у статуту (односно правилима) који доноси скупштина, утврђује се рок за уплату основних улога. Уколико основна главница не буде уплаћена у утврђеном року сматраће се да друштво није основано, а оснивачи који су уплатили своје улоге имају право на њихов повраћај (11).

Друштво с ограниченом одговорношћу доноси статут у коме су садржани обавезни (законом одређени) и факултативни елементи. Законом о предузећима је утврђено да статут (правила друштва) мора да садржи одредбе о: фирми и седишту друштва; предмету пословања; укупном износу уложених средстава, врсти и висини основног улога сваког улагача; начину уплате и уписа основног улога, деоби добити и начину сношења ризика и губитака друштва; начину управљања друштвом, формирању управног одбора и скупштине (ако су се улагачи договорили да ће они постојати), одговорности инкосног, односно колегијалног пословодног органа, укупном броју и овлашћењима осталог руководиоца, као и начину њиховог именовања и разрешења; броју чланова надзорног одбора, ако су се улагачи договорили да ће такав орган основати; времену трајања и престанку рада.

На основу члана 120. Закона о предузећима, органи управљања у друштву с ограниченом одговорношћу су: скупштина, управни одбор, раднички савет и надзорни одбор. Пословодну функцију у друштву врше директор или пословодни одбор. Међутим, на основу садржине члана 106, ст. 1. тач. 4. и 5. Закона о предузећима друштво не би морало да има скупштину, управни одбор и надзорни одбор. Наиме, изричито је предвиђено да статут (правила овог друштва) мора да садржи, између осталог, и одредбе о „начину управљања друштвом, оснивању управног одбора и скупштине (ако су се улагачи договорили да ће они постојати)“, односно о „броју чланова надзорног одбора, ако су се улагачи договорили да ће такав орган основати“. Практично, законодавац је предвидео могућност да друштво с ограниченом одговорношћу има само раднички савет и директора, односно пословодни одбор. Док би оваква ситуација за домаће улагаче била пожељна, за стране улагаче то би било неприхватљиво. С друге стране, какав би то облик трговачког друштва био! Прихватљиво решење је ако се наведене законске одредбе тумаче тако да друштво с ограниченом одговорношћу може да има надзорни одбор,

(11) В. Јовановић, *op. cit.*, види стр. 41. и 42.

с тим да увек мора имати или скупштину или управни одбор. То ће у пракси бити случај када је реч о два или неколико улагача (оснивача) који желе да поједноставе и операционализују управљање у друштву. У том случају ће, по правилу, претпостављене надлежности скупштине пренети на управни одбор.

Командитно друштво. Ово друштво је такав облик трговачког друштва у коме два или више лица воде трговачко предузеће под заједничком фирмом, а у коме део чланова друштва одговара за обавезе друштва целокупном својом имовином и управља пословима друштва — комплементари, а део чланова одговара за обавезе друштва до висине средстава уложених у друштво — командитори. У овом облику трговачког друштва само се наслућују елементи друштва капитала а да друштво за држава карактер персоналног друштва. Негативна страна командитног друштва је што представља превазиђени облик за стране инвестиције у модерним капиталистичким привредама и што се путем овог облика трговачког друштва могу реализовати ситнија улагања.

Посебну врсту командитног друштва представља командитно друштво на акције. Од обичног командитног друштва оно се разликује у томе што су улози командитора представљени акцијама. Наиме, на основу члана 114. Закона о предузећима предвиђено је да командитно друштво може да за потребе свог пословања прибавља средства издавањем акција, а оснива се и послује као командитно друштво на акције. У том случају, прибављање акција се врши на начин предвиђен за акције у акционарском друштву.

На основу Закона о предузећима, командитно друштво има у свом саставу две врсте чланова. Једни се називају комплементари (јавни или унутрашњи чланова), који одговарају према повериоцима друштва неограничено и солидарно. Они имају статус чланова друштва са неограниченом солидарном одговорношћу (чланова јавног трговачког друштва). Други се називају командитори (тајни или спољни чланови), који одговарају према повериоцима друштва до одређеног (ограниченог) износа. Док су први познати јавности, са другима то није случај (јавност у овом случају треба схватити у најширем смислу речи). Наиме, иако се командитори сматрају тајним члановима (јер нису означени у фирми) њихова тајност је ипак само релативна, јер су сви потребни подаци о њима садржани у регистру у који је друштво уписано.

Командитно друштво се оснива на основу уговора. Уговор се закључује у писменом облику између суоснивача, а законом је утврђено да обавезно садржи одредбе о: фирми, односно имену, седишту, односно пребивалишту оснивача; фирми и седишту друштва; предмету пословања; укупном износу средстава оснивача и износіма сваког појединог члана (комплементара и командитора); подели добити међу оснивачима; начину преузимања губитака; начину управљања командитним друштвом; органима командитног друштва; престанку друштва.

Уношење улога командитора у друштво је основ за учешће у подели добити, с тим што исти имају обавезу да поделе губитке друштва са комплементарима. Уговором се одређује сразмера у којој чланови друштва учествују у подели добити, односно сношењу ризика и покривању губитака.

Законом о предузећима је предвиђено да се улози могу преносити на трећа лица само уз сагласност свих оснивача, уколико уговором о оснивању није друкчије предвиђено.

Само комплементари могу да представљају и заступају друштво према трећим лицима, изузев када је уговором утврђено да командитори учествују у вођењу послова.

Командитно друштво иступа под заједничком фирмом. Фирма друштва садржи имена једног или више, односно свих комплементара, док се имена командитора не наводе.

Командитори имају право увида у пословне књиге друштва.

Друштво са неограниченом солидарном одговорношћу чланова. Ово друштво (тзв. јавно трговачко друштво) је такав облик трговачког друштва у коме два или више лица воде трговачко предузеће под заједничком фирмом, а сваки члан одговара за обавезе друштва неограничено и солидарно целокупном својом имовином. Законом о предузећима је изричито предвиђено да повериоци друштва могу захтевати намирење својих потраживања према друштву из имовине било ког члана друштва унесене у друштво као њихов улог, а уколико се не могу намирити из те имовине, могу захтевати намирење својих потраживања из целокупне имовине чланова друштва.

Лична одговорност чланова друштва са неограниченом солидарном одговорношћу је основна карактеристика ове врсте трговачког друштва и одређује његов појам. То значи да сваки од чланова друштва одговара за своје обавезе како својим улогом у друштву тако и целокупном својом имовином и то по принципу солидарне одговорности. У Закону о предузећима ова ситуација је изражена на следећи начин: „повериоци друштва могу захтевати намирење својих потраживања према друштву из имовине било ког члана друштва унесене у друштво као њихов улог, а ако се не могу намирити из те имовине, могу захтевати намирење својих потраживања из целокупне имовине чланова друштва”, из чега произлази да је одговорност чланова друштва неограничена и солидарна, али и супсидијарна у односу на имовину друштва. То практично значи да су повериоци дужни да своја потраживања првенствено намире из имовине друштва, па само ако имовина друштва није довољна, повериоци могу предузети мере за наплату својих потраживања из имовине чланова друштва.

Оснивачка средства друштва са неограниченом солидарном одговорношћу се састоје од улога чланова друштва-оснивача и могу бити у новчаним износима, стварима и правима израженим у новцу. Висина улога чланова може бити различита, али се обавезно утврђује уговором.

Унутрашњи односи у друштву са неограниченом солидарном одговорношћу су односи међу члановима овог друштва. Ови односи имају уговорни карактер, а аутономија воље уговарача ограничена је поштовањем јавног поретка, закона, добрих пословних обичаја и пословног морала.

Спољни односи друштва са неограниченом солидарном одговорношћу су односи који настају између друштава и трећих лица. Они настају закључивањем правних послова са трећим лицима и могу бити раз-

личити. Међутим, посебно су карактеристични односи који настају приликом заступања друштва и одговорности чланова друштва у вези са њиховом одговорношћу за обавезе друштва према трећим лицима.

Учешће у вођењу послова друштва (пословодство) је основно право чланова. Законом о предузећима је предвиђено да пословима друштва управљају сви чланови, осим ако је уговором о оснивању друштва предвиђено да се управљање друштвом поверава једном или неколицини чланова друштва, односно посебном лицу — прокуристи. Међутим, уколико су чланови друштва правна лица, пословодна функција се може поверити и неком од тих чланова друштва. У сваком случају, уговором о оснивању друштва могу се ближе уредити или ограничити овлашћења члана коме је поверена пословодна функција.

Чланови друштва са неограниченом солидарном одговорношћу имају право да учествују у доношењу одлука о пословима друштва. Ово право је законска претпоставка, с тим што се уговором о оснивању друштва може предвидети да оно припада само појединим члановима друштва. У начелу, одлуке се доносе сагласношћу свих чланова, али се уговором о оснивању друштва може предвидети да се све или одређене одлуке доносе већином гласова.

Једно од најзначајнијих права чланова друштва са неограниченом солидарном одговорношћу је право на добит. Ово право претпоставља и учешће у преузимању ризика и сношењу губитка друштва. Уговором о оснивању друштва може се предвидети да се ослобађа обавезе учешћа у губитку друштва члан чији се улог у друштву састоји у раду или услугама. У противном, таква претпоставка не важи. Добит се дели сразмерно висини унетог капитала у друштво.

Чланови друштва могу да продају своје улоге трећим лицима, с тим што они имају право првенства куповине тих улога. Уколико се улог продаје трећем лицу, потребна је сагласност осталих чланова друштва. Персонални карактер овог друштва не омогућава преношење (цедирање) чланског положаја (права) неком трећем лицу. Међутим, могу бити пренета само имовинска права, на пример право на део добити.

Члан друштва који је иступио из друштва одговара за обавезе друштва које су настале до уписа његовог иступања у регистар заједно с осталим члановима друштва.

Dr Ljubiša Dabić,

Research Associate Institute of Comparative Law, Belgrade

MIXED ENTERPRISES IN YUGOSLAVIA — NOTION AND ESTABLISHING

Summary

Introduction includes a history of foreign investments in Yugoslavia, beginning with the pre-war situation and a review of the former legislation covering joint-stock companies. Also reviewed is the period after the Second World War, including the enactment of the existing Law on Enterprises and the Law on Foreign Investments (1988).

The remaining text is dedicated to an analysis of the notion of mixed enterprise, which includes its essential elements. The establishing of mixed enterprise is thoroughly elaborated, i.e.: the notion of domestic and foreign investor (namely, founder); substance and form of entering into contract of establishing a mixed enterprise (company); the deposits of domestic and foreign investors; the character of the means deposited and corresponding legal regime; profit; risk and covering eventual losses; registration of mixed company with the court and contents of the firm of mixed enterprise (company).

Legal-organizational forms of mixed enterprises are elaborated in details in the second part of the article, namely: joint-stock company, limited liability company, limited partnership, and general partnership with joint and several liability. Each form is explained through definitions, procedure of establishing, the nature and contents of the corresponding contract on establishing, the contents of the internal statute (required by law), positive and negative characteristics in the sphere of investing capital by foreign persons in Yugoslav economy, etc.

As far as joint-stock company is concerned, details are reviewed such as: the notion of shares, kind of shares and their substance and form. The same analysis is provided for all other mentioned forms of companies (basic deposit and deposit in case of limited liability company). The author thinks that the form such as the above is limited to smaller investment projects in Yugoslav economy, since limited liability companies are surpassed as a form in modern capitalist economies.

Dr Ljubiša Dabić,

Conseiller scientifique à l'Institute de droit comparé de Belgrade

LA NOTION ET LA CRÉATION DES ENTREPRISES MIXTES EN YUGOSLAVIE

Résumé

Dans l'introduction à son article, l'auteur expose la genèse de la percée du capital étranger sur le territoire de la Yougoslavie d'avant-guerre et se penche tout particulièrement sur la législation ayant trait aux sociétés anonymes. Il examine ensuite brièvement la période entre la fin de la deuxième guerre mondiale et la promulgation, en 1988, de la Loi sur les entreprises et de la Loi sur les investissements étrangers.

Dans la suite de son article, l'auteur définit la notion d'entreprise mixte tout en citant ses éléments essentiels.

Dans la partie consacrée à la création des entreprises mixtes en Yougoslavie, l'auteur examine de manière détaillée les questions suivantes: la notion d'investisseur yougoslave et étranger (créateur de l'entreprise); la forme, le contenu et la signature du contrat sur la création d'une entre-

prise mixte; l'apport de l'investisseur yougoslave et étranger; le caractère des moyens investis et leur régime juridique suite à leur investissement dans une entreprise mixte; le profit dans une entreprise mixte; le risque, c'est-à-dire la couverture des pertes; l'inscription du contrat sur la création des entreprises mixtes dans le registre du tribunal et le contenu de la firme de l'entreprise mixte.

Dans la deuxième partie de son article, l'auteur examine de manière détaillée les formes d'organisation juridique des entreprises mixtes: la société anonyme, la société à responsabilité limitée, la société en commandites par actions, et la société à responsabilité solidaire illimitée des membres. L'auteur définit de manière descriptive chacune de ces formes juridiques organisationnelles, il analyse la procédure de leur création, expose le contenu de leurs contrats de création et de leurs statuts (règlements), et leurs caractéristiques positives et négatives du point de vue de l'investissement du capital étranger dans l'économie yougoslave.

En ce qui concerne la société anonyme, l'auteur examine tout particulièrement la notion d'action, les types d'actions et les parties de l'action, alors que pour les sociétés à responsabilité limitée, il souligne la différence qui existe entre les notions d'„apport de base" et de „part". Pour ce qui est de sociétés en commandite par actions, l'auteur démontre que cette forme est abandonnée pour les investissements étrangers dans les économies capitalistes modernes, et qu'elle permet uniquement de réaliser les investissements moins importants du capital étranger dans notre économie.